

je kao traženje, njen govor se ne služi pre slabom jednostavnošću kao ni veštačkim probiranjem, ona približava *nagoveštaj* rečenom a raznobojnost podsticajima.

Radivoj Šajtinac

SRBA IGNJATOVIĆ: »SALOMINA ČINIJA II«

Bagdala, Kruševac, 1974.)

U izdanju »Bagdale« pojavila se druga knjiga kritika Srbe Ignjatovića, koja se, kao i prva, zove »Salomina činija«. Sam naslov podrazumeva poznavanje prve Ignjatovićeve knjige, na čijem početku stoje stihovi rumunskog pesnika Marina Soreskua, iz kojih je i uzeta sintagma »Salomina činija«. Kako ovih stihova nema na početku druge knjige, čitalac bi mogao biti u zabuni — šta naslov zapravo znači.

Grubo parafrazirano Soreskovi stihovi sadrže sliku biblioteke kao mesta sa koga nas posmatraju umne i najumnije glave. Knjige u vitrinama biblioteka samo su dokaz postojanja mnogih ljudi, trag njihovog prolaska kroz dolinu suza, pre nego što su otišli, i fizički nestali. Nešto od duha tih ljudi ostalo je zabeleženo u kukama slova. Te glave, sada, posećene, gledaju nas iz vitrina kao sa Salomine činije. Ovom metaforom Soresku želi da kvalifikuje akt pisanja kao akt jedino mogućeg življenja; knjige su jedini modus vivendi pisaca; one su supstitut za njihove glave. Ili drugačije rečeno pravi pesnici svoje knjige žive.

Predmet Ignjatovićeve knjige su traktati i kritička hrestomatija; neka vrsta kritičarskog dnevnika koji je pažljivo pratio sve događaje od značaja u srpskoj književnosti za proteklih deset godina, bilo da je reč o antologijama, časopisima, ili novim idejama i novim književnim pojavama.

Ono što Ignjatovića zanima kao osnovni problem to je fiksiranje novog: šta je ono što je novo u srpskoj književnosti, čime je pojava inovacija objektivno uslovljena i kakve će posledice po dalji tok književnosti novo, kao takvo imati. S tim u vezi, ne treba smetnuti s uma distinkciju hronološki novog i kontaktno novog. Hronološki novo je nešto što se de facto prvi put pojavljuje, s obzirom na dimenziju vremena; a kontaktno novo je nešto što je već kao književna činjenica postojalo ranije, ali što mi tek sada upoznajemo, što postaje novo u kontaktu s nama, bez obzira što je, recimo, nastalo pre više stotina godina. Pravih inovacija u literaturi, po pravilu ima malo, i Ignjatović se trudi da izdvoji efemerno od bitnog, prvidno novo od pravog doprinosa literaturi.

Autor dvojako posmatra problematiku eksperimenata u literaturi. Čitava književnost se može posmatrati kao veliki eksperiment ljudskog duha. U užem smislu, eksperiment je deo kreativne problematike. Tek u kreativnom procesu vidimo u kojoj je meri eksperiment svrsishodan, i u kojoj je meri obogaćen, srećni spoj starih i novih kvaliteta.

Ignjatović zapaža jednu bitnu karakteristiku moderne srpske literature, koju naziva »novom tekstualnošću«, a to je takav književni postupak koji u sebe uključuje niz do tada manje poštovanih jezičkih oblika kao što su: kolokvijalni govor, dijalektizmi i argo, koji svojim pomećenim značenjima obrazuju vlastite sisteme. Na isti način nestaje tradicionalne i krute omeđenosti rodova i žanrova. Sve je ovo znak svejvrnog otvaranja i rušenja raznih tabua, počev od tematskih do jezičkih i oblikovnih, nastalih u okviru stare literature. Analogno ovoj pojavi u našoj savremenoj poeziji i prozi, u esejistici je takozvana nova tekstualnost shvaćena i kao stvaralački i

kao teorijski princip, odnosno kao isključivo ispitivanje teksta — jedinog ključa za rešavanje zagonetki literature in extremis.

Komponovana od novinskih i časopisnih tekstova, u većoj meri, knjiga Srbe Ignjatovića premašuje svoje uske okvire i dobija daleko širi značaj. Neobično dobro uočene pojave Vidosava Stevanovića u prozi, ili Milutina Petrovića i Mirolava Maksimovića u poeziji, kao i pažljivo valorizovanje pojave niza mladih pisaca čine Ignjatovićevu knjigu zanimljivim svedočanstvom o našoj modernoj literaturi, u kojoj će tek budućnost reći pravu reč.

Zvonimir Kostić

IVAN MAKSIMOVIĆ: »TEORIJSKE OSNOVE DRUŠTVENE SVOJINE«

(Centar za ekonomska istraživanja, Beograd, 1974.)

U obimnoj literaturi o društvenoj svojini koja se kod nas i dalje povećava zahvaljujući živoj privlačnosti i aktuelnosti ove interdisciplinarne kategorije, knjiga Ivana Maksimovića »Teorijske osnove društvene svojine« može se smatrati radom trajne vrednosti, ne toliko po novim teorijskim idejama koliko po temeljnoj i konzistentnoj teorijsko-metodološkoj analizi »društvene svojine u uslovima samoupravnih odnosa« i specifičnosti »metoda i kriterija prisvajanja u našem društvu«.

Kroz predgovor i šest logički artikuliranih poglavlja (sa naslovima: Biće svojine kao ekonomska kategorija; Društvena svojina kao ekonomska kategorija; Samoupravni ekonomski odnosi i problemi društvene svojine; Ekonomska sadržina teorijskog modela društvene svojine u samoupravnom sistemu privređivanja; Model društvene svojine i problemi samoupravne robne (tržišno-planske) privrede; Ekonomski i institucionalni problemi valorizacije i alokacije sredstava u društvenoj svojini (autor daje eksplicite bića i modela društvene svojine »u uslovima i odnosima samoupravnih odnosa proizvodnje« i nužnim teorijskim i empirijskim aspektima, što je i »tematska centrala« knjige.

Predgovor predstavlja ekspoziciju za povod nastanka knjige i njene strukture »koja počinje od klasičnih stavova o prirodi svojine i društvene svojine sa njihovim potpunim razvijenim karakteristikama, da bi potom, metodom sukcesivne aproksimacije, bile date teorijske karakteristike društvene svojine, prvo u uslovima državnog socijalizma i, potom, u uslovima samoupravljanja«.

U prvom poglavlju autor određujući biće svojine, najpre eksplicira dve bitne karakteristike svojine kao ekonomske kategorije, čime, pored metode preciznosti određuje i kolokvijalnu upotrebu ovog pojma. Ekonomska sadržina je prva, a forma odnosno oblik preko koje se sadržina ispoljava je druga bitna karakteristika svojine. Naglašavanje da se sadržina, ekonomski odnosi i forma (ukupnost svojinskih funkcija) nalaze u stalnoj dijalektičkoj međuzavisnosti i uslovljenosti, izvesno vodi zaključku da se svojina »transformiše iz jednog oblika u drugi, iz jedne razvojne faze u drugu — shodno promenama u kompleksu proizvodnih snaga i odnosa proizvod-

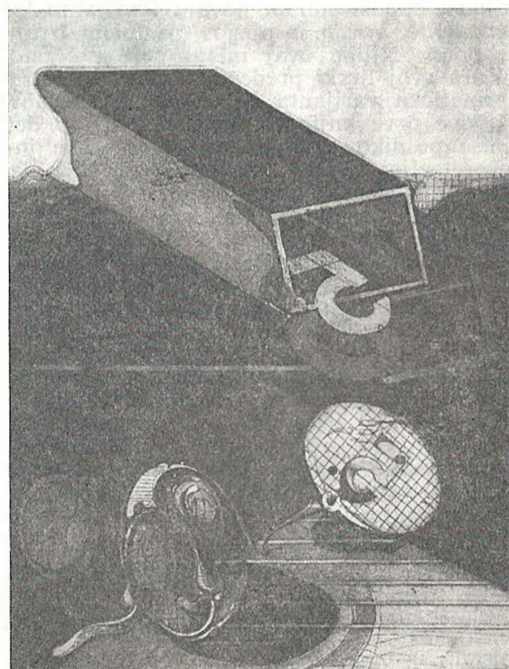
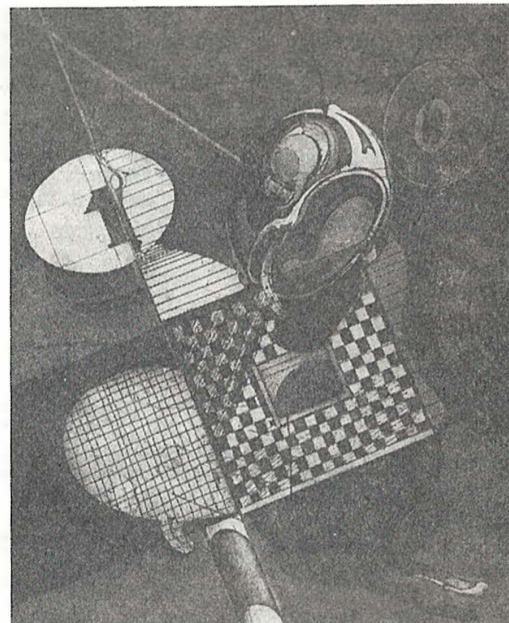
nje«. Svi dalji konstitutivni elementi svojine i prisvajanja obuhvaćeni ovim poglavljem zaključno sa juridičkom formom i pravnim režimom ekonomskog prisvajanja, samo su logički sled integralnog tretmana svojina kao istorijske kategorije.

Drugo poglavlje se odnosi na izvođenje društvene svojine iz elemenata bića svojine uopšte i specifičnog istorijskog sadržaja i odnosa koji karakterišu posebne tipove društvene svojine. Kako empirijsko-istorijski elementi za generalizaciju specifikuma društvene svojine postoje i u različitim stadijima društvenog razvitka i sa različitim bogatstvom forme i sadržine, autor suptilnim metodološkim pristupom izvodi osnovnu intenciju.

Centralno mesto u knjizi zauzimaju analize samoupravnih ekonomskih odnosa, modela društvene svojine i samoupravne robne (tržišno-planske) privrede.

Osnovna teza (bez namere upuštanja u detalje) ovih poglavlja je u odgovorima na sledeća pitanja:

— koji su glavni problemi društvene svojine proistekle iz razvoja samoupravnog socijalizma u Jugoslaviji;

— koji su problemi robne privrede koja je konstitutivni element produkcionih odnosa prisvajanja zasnovanih na samoupravljanju i metodu organizacije privredne aktivnosti; — šta su kriteriji (normativi) za određivanje sadržine samoupravnog produkcionog odnosa;

— koji su glavni problemi prisvajanja na osnovu rada i radnog doprinosa u uslovima robne privrede;

Karakteristično u ovim poglavljima je to, da autor pored argumentovanih, naučno potkrepljenih odgovora i stavova povodom ovih (i sličnih) pitanja, ipak ne donosi decidirane »ekonomske završnice« koje su »izvan ili iznad« čitaoca (pogotovo manje kvalifikovanog za ovu problematiku), već, naprotiv, provocira na razmišljanje i »ostavlja prostor« za slobodno, kreativno razvijanje ove tematike, što knjizi daje posebnu odliku otvorenosti.

U poslednjem poglavlju Maksimović postavlja ekonomske i institucionalne probleme valorzacije i alokacije sredstava u društvenoj svojini. Sažimajući ga gotovo do osiromašenja, svodenjem na pitanje koje je vrlo zanimljivo i o kome se ne govori tako često — imaju li sredstva u društvenoj svojini svoju cenu — mislim da se određuje punktum salijens ovog poglavlja koje istovremeno predstavlja i finale knjige. Odgovarajući na ovo pitanje, pa i na čitav kompleks pitanja koja bi iz njega mogla proisteci, autor daje krajnje različite i kontroverzne odgovore.

Kao bitna odlika knjige ispoljava se činjenica da Maksimović, čak ni tamo gde priroda analiziranog problema to pretpostavlja, ne daje implicitni lični sud niti svoj stav.

Pored toga, psihološki, filozofski a u izvesnom smislu i sociološki aspekt analize ovog problema nije u dovoljnoj meri respektovan. To je manje stvar »naučnog avanturizma« a više »građanske hrabrosti« izlaganja riziku postignutog stručnog reneomea.

Konačno, i pored svih kvaliteta ove knjige koja zaslužuje punu pažnju, na sličnim studentskim radovima trebalo bi ubuduće ipak da radi tim stručnjaka različitih profila.

Radivoj Stepanov

NOVE KNJIGE U FRANCUSKOJ

Tri romana su privukla pažnju francuskih čitalaca krajem 1974-e godine. Jedna tema dominira u njima, tema bežanja. Bilo od čega da beži, od savremenog načina života, od problema, od smrti, čovek beži, ali na različite načine, što nam pokazuju ta tri romana:

Franc-Andre BIRGE (Frantz-Andre BURGUET): UBICE

Imaju zajedno trideset godina, i jednu veliku torbu za farmerice i košulje. Lažni anđeli, i tu putem, stopom. Jedna, da bi bežala od banalne, sive svakidašnjice, druga, vraćena iz Alžira posle Francusko-alžirskog rata, da bi zaboravila vanbračne avanture svog oca.

Počinju vesele pustolovine: sunce, slani vetar, sloboda. Sve je lepo. Potpuno ravnođušne, Klod i Dominik prodaju nevinost nekom milijarderu sa Azurne obale. To ništa neće srediti u njihovom životu. Idu dalje, putem, stopom. Nailaze samo na neprijatnosti, na agresivnost od strane društva. Da bi izbegle da budu silovane, ubiju revolverom jednog debelog trgovačkog putnika, zatim nožem jednog preterano preduzamljivog kamiondžiju. Putuju dalje... Ubijaju dalje... Bez razloga sada, sve do konačnog hapšenja i suđenja.

Možda monstumi? Birge odgovara da su velike ličnosti uvek van konvencionalnosti i da su uvek pasionirane za nešto. Neo-

bične su kao Gospođa Bovari ili Žilijen Sore, Birge ne voli meku ili mlaku književnost, ni kao pisac, ni kao čitalac.

Noel LORIJO (Noëlle LORIOT): UZVIK

Rak je danas dobar predmet za trgovinu: svi mi, dobro znamo da ta strašna bolest vrebna na nas. Zbog toga će ova knjiga imati veliki uspeh u prodaji.

Reč je o jednoj lekarki koja će umreti od raka i koja ne priznaje tu istinu. Kao bilo koji bolesnik, traži utešnu laž. Uprkos komercijalnom uspehu, ovaj roman neće sasvim ubediti čitaoce: autor igra lekara i bolesnika u isto vreme, zamišlja, pretpostavlja, i možda njen »uzvik« nema autentični prizvuk doživljene situacije. Realizam koji se manifestuje u upotrebi supstandardnih, pa čak i vulgarnih izraza neće verovatno uzbuditi čitaoce.

Da li treba reći istinu bolesniku osuđenom na smrt? Za Noel Lorijo niko ne može gledati sopstvenu smrt u lice, čak ni lekar koji se svaki dan suočava sa tuđom. Da li je ovakav strah od smrti primeran? Ova lekarka je uspela samo na profesionalnom planu. Kromasila je sve ostalo, ljubav, prijateljstvo, brak... Verovatno da je neminovna smrt nepodnošljiva samo onima koji osećaju da nisu dovoljno intenzivno živeli. Neće li, zbog neautentične ispovesti, ovaj »uzvik« promašiti svoj cilj?

Pjer Mustije (Pierre MOUSTIERS): DOBAR POLOŽAJ

Kako se mogu ljudi, koji nemaju nikakve međusobne veze, nikakve zajedničke afinitete, koji su geografski daleko jedni od drugih, jednog dana sresti i zavoleti, to nam pokazuje peti roman Pjera Mustijea.

Ličnosti su u »Dobrom položaju« veoma različite: David, trgovački predstavnik jedne firme lekova, i Kler, žive zajedno u nekom banalnom blagostanju. Imaju dva deteta, Rožea, 14 godina, i bebu Nadin.

S druge strane, Gijom čuveni lekar, i Ortans, vole se. Ali su to zaboravili zbog rutinske svakidašnjice. Žan-Klod, njihov sin, beži. Možda zbog nemarnosti jednog oca-prijatelja, ili zbog suviše majčine pažnje? U svakom slučaju, u 26 godini, ovaj sin lekara je propao zbog droge.

Još dalje, Loran, Gijomov brat je odavno ostavio sve obaveze, porodične, društvene i profesionalne. Ovaj bivši profesor živi sam u planini gde gundja protiv jednoličnosti današnjeg čovečanstva. Samo ga priroda i naivnost oduševljavaju.

Različiti tipovi... Propagiraju se nevidljivi talasi... Sudbina čini svoje...

Da bi se pravio važan pred devojkama, Rože popije jedne večeri »koktel smrti«, mešavinu lekova za spavanje i alkohola. Uspeh je potpun: nestaje sve što jedno mlado biće može obećati i u isto vreme sreća jedne porodice. Otac, David, traži pravi uzrok te smrti, što ga dovodi do Žan-Kloda, lekarskog sina, koji se već šest nedelja nalazi u bolnici zbog droge, i koji, dakle, nije kriv, bar za sud. David, koji je daleko od pravika, hoće da dođe do istine. Zbog toga ulazi u intimnost braka Gijom-Ortans koji se, odjednom, ponovo zavole. U isto vreme Loran se razboli i mora da se vrati... u »društveni svet«. Pošto ga brat leči, on se upoznaje sa brakom David-Kler. Otkrije Davidovu autentičnost koju zavoli, postaje društven. Sudbina je učinila svoje... Svi ti ljudi postaju potrebni jedni drugima.

Neka vrsta mudrosti zrači iz ovog romana: u pitanju je problem odgovornosti. Sve je ulančano u životu i svaki naš postupak mora kad tad imati svoje posledice, čak i da se krijemo, čak i da smo na »dobrom položaju«.

Pripremio
Rože Luđvig

»POLJA«, ČASOPIS ZA KULTURU, UMETNOST I DRUŠTVENA PITANJA POKRENUTA SU JULA 1955. GODINE. OVE GODINE »POLJA« SLAVE DVADESETOGODIŠNJICU SVOGA POSTOJANJA. TIM POVODOM ZAMOLILI SMO SVE DOSAĐASNE GLAVNE UREDNIKE DA NEŠTO KAŽU O USLOVIMA U KOJIMA SU »POLJA« IZLAZILA U VREME NJIHOVOG RADA.

FLORIKA ŠTEFAN

Vratiti se dvadeset godina unazad, to znači gledati u retrospektivi jednostavniju i uprošćeniju sliku Vojvodine sa mnogo neprevladanih materijalnih teškoća, ali zato sa više duhovnih potreba nego što je mogla da zadovolji i zadovoljava. Da bih došla do polazišne tačke mesečnika »Polja« imam na umu Novi Sad sa prva dva fakulteta (filozofskim i poljoprivrednim), sa prvom i jedinom Tribinom mladih u Jugoslaviji, sa prvim umetničkim ateljeima na Tvrdavi, sa nekoliko pisaca starijih generacija, sa Letopisom i Hišom, sa nejakim izdavačkim kućama i skućenom izdavačkom delatnošću, sa prvim profesorima književnosti školovanim u novoj Jugoslaviji, sa mnogo mladih, usijanih glava neprevrela temperamenta, sa mnogo neotkrivenih nadarenosti i stvaralačkog potencijala. Čini mi se da Novi Sad nikada nije nosio u sebi toliko pozitivnog nezadovoljstva kao pre dve decenije. Niko nije hteo da se miri sa zatečenim i nasleđenim stanjem i bilo je više nezadovoljstva zbog onoga čega nismo imali i stvorili, nego radi starog koje još nismo uspeali da transformišemo i unapredimo. Iz tog opšteg vrenja kada je Vojvodina (a Novi Sad posebno) otvorila sebi nove vidike i težila da stvori jednu drugačiju, humaniju i bogatiju kulturnu stvarnost u socijalizmu, rodilo se i glasilo mladih »Polja«. Nisam učestvovala u preliminarnim razgovorima o popretanju mesečnika »Polja«, ali jedno je bilo izvesno: svi društveno-politički faktori, a na čelu Partija, bili su spremni da prihvate stvaralačko nezadovoljstvo mladih, da otvore ventil i omoguće da se stvaralački žar kanališe u antidogmatske i modernije tokove jugoslovenske kulture i time uklopimo u nove duhovne koordinate neophodne socijalističkom društvu. Ubačena sam u »va-